

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 23. АПРИЛА 1877.

ГОДИНА VI.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 16.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази свака о дану сваке представе на поставака. — Стои за Нови Сад 40, а на страну 60 п. месечно. — Претплатат се шаље Коријелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примно да развиши овај лист.

ТОМАЗО САЛВИНИ.

(Наставак.)

Ето, то је главно у радњи те драме, а све се готово збива у конрадовој души. Друго је све споредно, неприродно и нивешто изведенено. Први чин и при тако је замршен и збран, да у сличним тајнама не умеша се нађеш. Тек у другом чину познаш Конрада и упућен си у његову природу. Од тог тренутка приказао га је Салвини необичном вештином. Тако је згодно облио свога јунака неком загушљивом, потмулом атмосфером, да чисто осећаш како ти грло стеже, тек ти не да дахнути! Па за тим призор, где Конрад приповедају како је утекао из тројства. У тим приликама уметници средње руке хоће да се искапају дивљим необичним покретима, али у Салвинија не беше тога. Живо, па опет мирно и првидно монотоно сликаше он ту слику, па где му речи око не могоше залећи, онде је рука допунила. Ти гледиш у њега, а он ти руком по ваздуху ствараш пред тобом своју тамницу, прозор па њој, решетку на прозору и друге прилике из свог чудног живота. Све му је живо; све постаје пред твојим очима, гледаш, као да се то све сада збива. Пак онда се узасни призори конрадове борбе у души. Најпре га видиш, где гордо и немилостиво захтева своја права, а одмах за тим, како резигнује, како постаје мучеником свог страсног дела, како се љубавно, али горко одриче сваке среће, па најпосле и самога живота. Најпре љубомора и мржња, па најпре осрамоћен муж и уверљен отац са свима прелазима узбуркане страсне природе, па после мученик, а место сиље страсти слабе сузе, место гордих захтева, затешени уздаши прегоревања. Очиска љубав хоће већ да победи и да се изда, али је сузије рођено дете својим чудним влажањем, па место очиске среће и милости, затеши га горко јецање и суза

презеног человека. Већ је одлучио да умре, али му љубавка страст још не мирује, него цепа боне груди, памора да им одлакша тиме, што шинте од своје љубечисту истину да она не беше љубавница палмјерова. Доиста читав пакао у струдима. Па устима страшним душевним потресима и прекима силним променама није се Салвини нигде огрешио ни јој природу, ни отлеку и уметности. Живакно и страсно, али опет племенито и уметнички одмерено је природно и истинито, па опет уметничким духом задахнуто; простор па опет тако разноликон и занемљиво изнео је Салвини ту буру душе повеције пред наше очи, те нас је човечија страст потресла, а уметност очарала. „Гладијатор“ је још јамого улошији посао. Личност конрадова бара је дала глумцу кад кад прилике, даствори харектер, и да нам га прикаже како се развија, да у гладијатора нема ни спомена од свега чега. Гладијатор је драматски несмисао, пун шарених и склањајућих ефеката. Ево шта је узествари. Први призор уводи нас у римске катакомбе, у скопштину првих Хришћана за време Гордијана. Ту на пасидочека Оригин с дугачким моноклом очиришћа се и познаје онитству, о неваљалом свету, и тада. Ту се упознамо и с гладијатором Негром. Он је римски роб, па се после шестнаест година враћа у Рим, да тражи своју сккер. Родом је Трачанин, по обично је снажан и бесан, а мрзит гospodstvo, па се договорио с неколико својих пријатеља, да поједу римске ланце, и да се урозносвете својим насиљицима. Што је он туим катакомбама, то се не зна, али је добро што је ту, да нам бар приповеди све јој себи, и да нам каже воду куда је њега та страшна мржња према гospодину. Он је тако добар па нам исричи све искрено. Царица

Фаустина, у сваку руку неваљала жена, не имаде од срца порода. Пород јој требао, па да га добије, саветоваше јој нека врачара, да пре рока ишчупа силом чедо из утробе материне. Као жртву те грозне операције одабраше красну женницу глadiјатора Негра, а њега, бесна, привежу за колац те је морао гледати, где му љуба издише у неописаним мукама. Дете (женско) истине ране при операцији у затилак, али опо остане живо,

јер се иначе не би испунило прорицање врачарино, да ће живот тога детета бити у некој мађијској свези са животом царевића, који се после доиста и роди. Негро побегне с јадном том сиротицом у Мисир, али му је тамо украду. После блуди по Африци и Азији, заман тражећи своје дете, па после петнаест година блудње врати се очајан опет у Рим.

(Наставиће се.)

МАЂАРСКО ГЛУМАШТВО.

„Преса“ доноси из пера Хуга Клајна из Пеште под горњим насловом овај чланак: „Глумачка је уметност међнародна, као и свака уметност, па ипак има она код сваког народа друшчији тип. Међународни карактер глумачке уметности онака се само код знаменитих уметника; па и у њиховој игри остану увек неке особине, што нас сећају народа, изнекога су поникли. Тику се није код Кимбла дошла његова специфично инглеска мапира сувине споре декламације, које се овај велики глумац није могао отрести ни онде, где јој није било места. Ајра Алдриџ (Ira Aldridge) при свој сили своје игре није био кадар да скрије своју африканску природу. Ращелка је обраћала особиту пажњу форми, и у томе је дотерала до савршенства, а то је опет француска особина. Ернесто Роси воли да слика неке патолошке процесе, а тој вештини вични су само талијански глумци. Па ипак су те уметнике у свима земљама и под свима појасевима разумевали и дивили им се, а игра им није изгледала туђинска. При игри њиховој опазило би се то, јер би те особине оптирије искочиле, и не би се сматрале као нешто идеално, савршено. Туђински утисак је у том случају најјачи утисак.“ Ова тема заслужује, да се оширио претресе, а ја сам међу тим рад да говорим овде само о мађарском глумаштву, које има свој особени тип, као и глумаштво у других народа.

У игри мађарског глумца опажа се неки карактеристичан жар осећаја, страстан израз, што би Делобел у роману Додетовом „Fromont jeune et Risler ainé“ рекао да је „superb“. Та слементарна сила осећаја не може се прибавити никаквом позоришном мајсторијом, ни учењем, то је природан дар. Ту осећајну силу има мађарски

глумац. Али у томе се поприлично исприљује његова вештина. Његово је схватање наивно, његова је декламација ретко бесирикорна, а комика постаје сатиром, јер мађарски глумац нема способности за њу. Мађарском глумаштву оскудева семитски елеменат,

Из овога, што смо наговестили, даје се лако извести, да мађарска позорница има ваљаних „јунака“ и „љубавника“, али ретких, веома ретких, даровитих глумца за карактерне улоге. Па и данас још, кад опада мађарско позориште, има оно неколицину добрих глумаца оне прве врсте. У ту врсту спадају и они знаменити уметници, што их је Угарска дала Немачкој, као шту су: Сонентал, Роберт, Фридман, Барнаја.

Мађарска позорница нема данас доиста ни једног глумца за карактерне улоге. Глумци, који би хтели да то буду, немају способности за то. Највише ако дотерају у томе до неког изврсног ступња. Па и у доба цветања свога, кад је било изврсних јунака и љубавника (Егрешаја, Лендвајија, Сердахељија), није имала мађарска позорница никаквих знаменитих глумаца за карактерне улоге. Касније тек појавио се Јосиф Тот, о ком се вели да је имао особит дар за карактерне улоге, али се способности његове нису могле развити, јер га је смрт прерапо отргла позорница. Њега није још нико могао да замени.

Ја нисам доживео епоху славе мађарског глумаштва, а од чувених уметника познавао сам само Сердахељија, који је умро пре неколико година. Беше то симпатичан, духовит глумац. Одушељење, које се указивало према његовој уметности, било је мало претерано, а ја мислим, да је тако било у некој мери и са осталим звездама мађарске позорнице. Томе је много узрок и

то, што у мађарској нема критике. Епоха славе имала је и изврсног рецензента у Ђулаји, али му је његово оштро перо навукло много душмана, те се морао повући на катедру универзитетску. Мађар не подноси критике. То је исто то-

лике шкодило мађарском глумаштву, колико и мађарској књижевности. Мађарска историја књижевности, као што је овде пишу, гола је одушевљеност, којој се објективни читалац мора чудити.

(Наставиће се.)

С Р И С К О Н А Р О Д Н О П О З О Р И Ш Т Е .

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Милош Обилић“) приказан је на нашој позорници 17. априла о. г. Насловну улогу играо је наш мили гост г. С. Рајковић. И глас и стас и све на њему као створено је за приказивача улога Милошеве врсте, а он је све те особине своје знао употребити као што треба, те је тако могао задовољити и строжије захтеве критичарске. Публика му је своје задовољство са игром његовом више пута изјављивала и неколико га је пута и изазвала. Г. М. Рајковића оправдаја је игром својом онај пријев „мушкобања“, што га је Суботић својој Мари пријадао као једну карактерну особину. Јуришић је у Вуку показао да размишља о својим улогама: он је тај карактер лепо цртао не само у главним особинама његовим, него и у појединостима, а на неким местима, као н. пр. при кнезовој вечери, ваљала му је много и нема игра. Зорић као Бановић Страхиња био је права слика наших косовских јунака и по држању и по говору. Чисто је бија милина погледати га. Лукић је као Лазар био у почетку сувише благ, сувише је било у њему нешто од светитељске природе, али у последњој радњи показао је свој лепи глумачки дар. Л. Хадићева била је као Вукосава врло добро у првој радњи, али за опростијајну, трагичку сцену недостојали су јој за сада силе. Марковић (Јусуп), Сајевић (Бајазит), Ружић (Југ Богдан), Рашић (Осман), били су са свим на свом месту, а и сви остали учинили су своје; те је представа испала на потпуно задовољство публике, која се у приличном броју искунила и другу половину нашег позоришта заузела. Прва половина, где обично тако звана „боља публика“ седи, била је готово са свим прапнама. Да је то беше за то што се давао „Милош Обилић“?

Ј.

П О З О Р И Ш Т Е .

* (Народно позориште у Београду). У недељу 10. мес. представљен је у нашем позоришту „Лионски улак“, драма у 5 чинова, коју су написали Моро, Сироден и Делакур. Ово дело, због своје драмске важности, нашло је у свим величим позориштима сталног места у репертоару, а и у нас се публика овом комаду увек добро одзвала, као што се то и јучешињом, готово пуном кућом, потврдило. На другим позориштима ово дело игра се као трагедија, по због сувише жалобног свршетка, прерађено је у нас у драму. Само дело написано је изврсно и заплет се до краја поступно развија, одржавајући гледаоце у непрестаној пажњи и радозналости. Кроз цело дело провирује ваљана техника и за то се може рачунати међу драме вишег реда, а особито

је свршетак доар. Догађај ове драме забио се за време француске револуције.

У овом делу главно је што хоће да се истакне, како због једноличности два лица може и певни на правдиг Бога да страда, поред свега озбиљног истраживања правог кривца, убијце „лионског улака“. Обе једноличе личности, Лезирка и Дибоска, у разним моментима представљене су добро; представљач је до свршетка умео да прикрије пажњивом оку двојаку, тешку улогу, коју је имао да изнеде, а на неким местима успео је узнети се изнад бојичне своје висине, и с тога је био више пута поздрављен. Судија Добанстон, можемо казати да нас је доста задовољио, кад се узме у обзир, да је представљач тако рећи почетник. Само озбиљно нека проучава улоге, с којима управа према њему не тврдии; нека се одучава од монотоније говора и покрета, и нека прима к срцу сваки усрдан и стручан савет, који му се у том по-гледу пружи. Особито њему, и сваком честитоме представљачу, не можемо довољно најрепоручивати проучавање језика и правилност акцентуације његове. — Дидје, Шопар, Јероним, Јеванка, Јулија, Желиће, учинили су све, да представа добије своју потребну обруглицу и целину, с тога је и представа ове вечери тако живо и добро испала.

И вечерас као и увек слабо се одазао онај део публике, који се обично зове „вишом“. Знамо њезине приговоре и претензије. Али не треба у данашњим приликама истраживати оно, што се је можда могло пре неколико година, а сад се није у станову чинити, ван да се са свим сурва у пронаст установа, на очевидну штету народа и толико одличнијих чланова, који су кроз толике зле и добре, сите и гладне дане, остали верни у нашој земљи, тако грађно занемареној уметности. Друге су, господо, околности биле пре, а друге данас. Онда знатније жрутве, а изискивања скромнија, а данас? Па кризе новчане, па озбиљност ратних времена, која је освојила све мисли, сва осећања народна.

Не тражимо сада херкулова скока преко непрекољивих препона данашњих. Умиримо се, стримимо се; настаће дани веселији и ведрији, и онда ће музама сијнути сунце, огрејком којега оне напредују и живе правим, природним и бујним животом. Стримимо се — та Рим није постао тек за један дан.

Ове три напомене препоручујемо и онима, који наваљују на позориште изводења, за која и сами знају, да се не могу у данашњим приликама задовољити. Не тражимо камен спотицања онде где га није, иначе — али до виђења други пут!

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

16. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕПЛАТИ 14

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 23. АПРИЛА 1877.

ДРВИ ПУТЕ ДАД

ЈЕДИНИЦА.

ШАЉИВА ИГРА у 2 чина, од троја ФРЕДРА, превео САВА ПЕТРОВИЋ.

ОСОБЕ:
 Шумбалински, властелин
 Павлина, ћи му
 Матија Гомирто, племић
 Агата, жена му
 Казимир Рагатински, племић
 Лујза, жена му
 Камила
 Јозефина
 Август Дарзински, племић
 Хенрик Маренци, племић
 Валтазар, стари слуга шумбалинског

Збива се на добру шумбалинском.

ШАЉИВА ИГРА у 1. чину, с ПЕВАЊЕМ, посрвио др. Ј. АНДРЕЈЕВИЋ, музика од А. МАКСИМОВИЋА.

ОСОБЕ:
 Селаковић, богаташ
 Ката, жена му
 Јелка, ћи му

Збива се у којиној кући.

У недељу 24. априла: „САЊУРИЦА И ШУВАРА“. Шаљива игра у 4 чина с песмама, из живота покрајинске слепачке академије, од Илије Округића Сремца.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.